

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkarnas specialiseringstjänstgöring;

beslutade den xx månad 2008.

Socialstyrelsen föreskriver följande med stöd av 4 kap. 1 och 3 §§ förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och beslutar följande allmänna råd.

Med stöd av författningssamlingsförordningen (1976:725), bilaga 2, kungörs de bestämmelser (föreskrifter) om vilka kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som ska gälla för varje specialistkompetens (målbeskrivningar) på annat sätt i särskild publikation. Den delen av målbeskrivningarna som har rubriken "Utbildningsstruktur" utgör allmänna råd.

1 kap. Tillämpningsområde och definitioner

Föreskrifter

1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas vid legitimerade läkares vidareutbildning för att uppnå specialistkompetens enligt 3 kap. 9 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

2 § I dessa föreskrifter avses med

aktuell handledare

den läkare, med relevant specialistkompetens, som handleder ST-läkaren under lärandemetoden och därefter genom intyg godkänner att uppställda krav har uppnåtts eller, om så anges, dokumenterar att aktiviteten genomförts

auskultation under handledning

under handledning och enligt ett på förhand strukturerat program studera specialistläkarens eller annan hälso- och sjukvårdspersonals yrkesutövning genom att följa en eller flera yrkesutövare samt i viss mån utföra uppgifter inom det aktuella området

bedöma	ha förmåga att skaffa sig en välgrundad uppfattning om ett patientfall eller motsvarande som grund för vidare handläggning
behärska	ha förmåga att fullständigt kunna bedöma och handlägga utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av patientfall, eller motsvarande, och att fullständigt kunna använda för området relevanta tekniker
ha kunskap	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig vetande och insikter inom ett område
ha kännedom	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig visst vetande inom ett område
handleda under handledning	utveckla förmåga att handleda under det att man själv blir handledd av en specialistläkare. Handleda innebär att kontinuerligt ge stöd och vägledning i dialogform till oftast en medarbetare åt gången avseende dennes professionella utveckling. Att handleda innebär också att kontinuerligt bedöma medarbetarens professionella utveckling.
handlägga	ha förmåga att aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av patientfall, eller motsvarande, och att ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt handlägga	ha förmåga att som första omhändertagande läkare aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av patientfall, eller motsvarande, och att ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt bedöma	ha förmåga att som första omhändertagande läkare skaffa sig en välgrundad uppfattning om ett patientfall eller motsvarande som grund för vidare handläggning
inomprofessionell reflektion i grupp	reflektion som görs i grupp tillsammans med andra läkare i främst vidareutbildnings- och fortbildningssyfte
klinisk tjänstgöring	

under handledning	under eget yrkesansvar och med hjälp av handledning utföra hälso- och sjukvårdsarbete
kurs	lärarledd del av utbildning med en fastställd plan som ges under en avgränsad tidsperiod
medsittning	i utbildningssyfte sitta med, iaktta och lära sig när en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal har patientbesök alternativt när en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal sitter med, iakttar och bedömer när ST-läkaren har patientbesök
rutin	dokumenterad riktlinje
seminarium	undervisning i gruppform med aktivt deltagande
träning i simulerad miljö	träning som utförs i en skapad miljö avsedd att efterlikna verkligheten
ST-läkare	legitimerad läkare som genomgår specialiseringstjänstgöring
studierektor	person som utgör en organisatorisk stödfunktion till verksamhetschef, handledare och ST-läkare
större yrkesrelaterad sammankomst	konferens, kongress, symposium eller motsvarande
verksamhetschef	befattningshavare som svarar för verksamheten Kommentar: Se 29 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).
vårdcentral	vårdenhet med mottagningsverksamhet inom landstingets primärvård
vårdgivare	fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt bedriver hälso- och sjukvård Kommentar: Se 1 kap. 3 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Kommentar: För specialiteten Rättsmedicin gäller vad som anges om vårdgivare istället Rättsmedicinalverket.
vårdteamarbete under handledning	under handledning medverka i och ibland leda en grupp av samverkande hälso- och

sjukvårdspersonal med olika kompetenser som har till uppgift att svara för vård av enskilda eller grupp av patienter

2 kap. Grunderna för specialiseringstjänstgöringen

Föreskrifter

1 § Enligt 4 kap. 1 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område ska den legitimerade läkare som vill uppnå specialistkompetens genomgå vidareutbildning under minst fem år för att förvärva de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som föreskrivits för den sökta specialistkompetensen. Specialistkompetensen ska förvärfvas genom tjänstgöring som läkare under handledning och genom deltagande i kompletterande utbildning (specialiseringstjänstgöring).

Av samma paragraf framgår det att för att vidareutbildning ska kunna tillgodoräknas i specialiseringstjänstgöringen ska den ha genomförts efter det att sökanden har fått legitimation som läkare.

Allmänna råd

Läkarorganisationernas specialitetsföreningar och sektioner har för sin specialitet utformat särskilda rekommendationer beträffande specialiseringstjänstgöringens uppläggning m.m.

Föreskrifter

2 § Semesterledigheter och jourkompensationer ska vara tillgodoräkningsbara tider i specialiseringstjänstgöringen.

3 § Om specialiseringstjänstgöringen fullgörs på deltid ska tjänstgöringstiden förlängas så att den sammanlagda tiden motsvarar heltid under minst fem år.

3 kap. Tillgodoräknande av meriter från forskarutbildning m.m.

Föreskrifter

1 § Enligt 4 kap. 1 § första stycket förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område får meriter från forskarutbildning tillgodoräknas i specialiseringstjänstgöringen.

Om ST-läkaren har en godkänd vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling), oavsett ämne och tidpunkt för denna, utfärdar Socialstyrelsen specialistkompetensbevis efter minst fyra och ett halvt års tjänstgöring under förutsättning att målbeskrivningens krav är uppfyllda.

2 § Tjänstgöring vid sjukvårdsinrättning eller motsvarande i annat land än Sverige ska vara tillgodoräkningsbar tid i specialiseringstjänstgöringen om den

1. har ingått som en del av ett individuellt utbildningsprogram,
2. har ägt rum under handledning,
3. kan styrkas med ett intyg utfärdat av inrättningens verksamhetschef eller motsvarande, och
4. har lett till uppfyllelse av planerad delmålskompetens enligt den verksamhetschef, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, som ska intyga att målbeskrivningens krav i sin helhet är uppfyllda.

4 kap. Kvalitetsaspekter på specialiseringstjänstgöringen

Föreskrifter

1 § Vårdgivaren ska ge direktiv och säkerställa att det finns rutiner för att specialiseringstjänstgöringen kan genomföras och regelbundet utvärderas.

Tjänstgöring och utbildningsprogram

Föreskrifter

2 § Verksamhetschefen ska ansvara för att

1. en handledare för ST-läkaren utses,
2. ett individuellt utbildningsprogram i enlighet med målbeskrivningens krav upprättas och fastställs i samråd med handledaren och ST-läkaren,
3. teoretiska utbildningsmoment och kurser i enlighet med målbeskrivningens krav planeras in i utbildningsprogrammet,
4. utbildningsprogrammet revideras regelbundet och därutöver vid behov i samråd med handledaren och ST-läkaren, och
5. tillgång finns till en studierektor som ska vara läkare med specialistkompetens inom relevant specialitet samt ha genomgått handledarutbildning.

Allmänna råd

Kurser under specialiseringstjänstgöringen bör vara kvalitetsgranskade. Ett exempel på detta är de efter en tydlig standard kvalitetsgranskade kurser som Institutet för professionell utveckling av läkare i Sverige (IPULS) annonserar (IPULS-granskade kurser).

I studierektorns arbetsuppgifter bör ingå att vara organisatorisk stödfunktion till verksamhetschef, handledare och ST-läkare. Detta innefattar bland annat att delta i upprättandet av utbildningsprogram, utarbeta introduktionsprogram och att ansvara för handledarnas kompetens.

Tillgången till läkare med relevant specialistkompetens och andra medarbetare hos verksamheter med specialiseringstjänstgöring bör motsvara behovet av nödvändiga handledar- och instruktörsinsatser.

Verksamheter där specialiseringstjänstgöring bedrivs bör vara så allsidiga att målbeskrivningens kompetenskrav ska kunna uppnås. Det bör finnas lokaler och utrustning i den omfattning samt till den standard som krävs för att målbeskrivningens krav ska kunna uppnås.

Samtliga ST-läkare bör ha tillgång till regelbunden samt planerad intern och extern utbildning liksom möjlighet till regelbunden avsatt tid för självstudier. Det bör även finnas möjligheter till deltagande i forsknings- och kvalitetsutvecklingsarbete.

Handledning och instruktioner

Föreskrifter

3 § Enligt 4 kap. 1 § första stycket förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område ska specialiseringstjänstgöringen äga rum under handledning.

Allmänna råd

Handledningen bör ges regelbundet och med mesta möjliga kontinuitet samt vara överenskommen och utgå från det individuella utbildningsprogrammet.

ST-läkaren bör, utöver handledning, fortlöpande ges nödvändiga instruktioner i tjänstgöringen med återkoppling av verksamhetens medarbetare.

Föreskrifter

4 § Handledaren ska ha specialistkompetens i den avsedda specialiteten samt ha genomgått handledarutbildning.

Allmänna råd

Handledarutbildningen bör omfatta handledning, pedagogik, kommunikation och etik.

Dokumentation, bedömning och utvärdering

Föreskrifter

5 § Verksamhetschefen ansvarar för att en fortlöpande bedömning av ST-läkarens kompetensutveckling utifrån målbeskrivning och utbildningsprogram görs regelbundet

under hela specialiseringstjänstgöringen.

6 § ST-läkaren ska, med stöd av sin handledare, fortlöpande dokumentera uppnådd kompetens och förvärvade kunskaper.

Allmänna råd

Handledaren bör fortlöpande stödja och bedöma ST-läkarens kompetensutveckling.

Den fortlöpande bedömningen av ST-läkarens kompetensutveckling bör

1. omfatta alla aspekter av specialiseringstjänstgöringen och alla de mål som målbeskrivningen omfattar,
2. göras med på förhand kända och överenskomna metoder, och
3. som huvudregel göras internt inom verksamheten.

Om brister föreligger bör det leda till förbättringar i ST-läkarens utbildningsprogram, i verksamhetens utbildningsinsatser eller, i förekommande fall, genom tydligare krav på ST-läkarens insatser.

Verksamhetschefen, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, bör hålla regelbundna utvecklingssamtal med ST-läkaren om dennes kompetensutveckling. Dessa samtal bör dokumenteras av verksamhetschefen.

Handledaren bör dokumentera sina samtal med ST-läkaren.

ST-läkaren bör dokumentera handledar- och utvecklingssamtal.

Föreskrifter

7 § Vårdgivaren ska ge direktiv och säkerställa att det finns rutiner för hur verksamheter med specialiseringstjänstgöring regelbundet ska granskas genom externa inspektioner. Granskningen ska avse de krav som ställs i 1, 2, 3, 4, 5 och 6 §§ samt tillhörande allmänna råd.

Allmänna råd

En granskning enligt 7 § kan göras i enlighet med SPUR-inspektionsmodellen (Sveriges läkarförbunds och Svenska Läkaresällskapets stiftelse för utbildningskvalitet).

5 kap. Ansöknings- och godkännandeförfarande

Allmänt

Föreskrifter

1 § Enligt 3 kap. 10 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område prövas frågor om kompetens som specialist av Socialstyrelsen.

2 § Vid den enhet inom den avsedda specialiteten där ST-läkaren tjänstgör ansvarar verksamhetschefen, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, och handledaren för att det angivna utbildningsmålet uppnås.

Ansökan

Föreskrifter

3 § Verksamhetschefen, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, och handledaren ska utfärda ett intyg (**bilaga 2**) som visar att ST-läkaren har

1. tillägnat sig de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som anges i fastställd målbeskrivning för den sökta specialiteten,
2. fullgjort minst fem års tjänstgöring under handledning, och
3. använt sig av de lärandemetoder som målbeskrivningen föreskriver.

Av intyget ska även framgå om eventuell utlandstjänstgöring varit relevant för mål- eller delmålsuppfyllelse.

4 § Om ST-läkaren har tjänstgjort vid flera enheter, svarar verksamhetschefen, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, vid den enhet inom den sökta specialiteten där ST-läkaren senast tjänstgjort för intyget. Samråd ska då ske med verksamhetscheferna, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, vid de enheter där ST-läkaren tidigare tjänstgjort.

5 § Ansökan om specialistkompetens ska göras på blanketten SoSB xxxx (**bilaga 1**) och skickas till Socialstyrelsen.

6 § Lärandemetoderna kliniska tjänstgöringar, auskultationer, kurser, skriftliga individuella arbeten enligt vetenskapliga principer samt kvalitets- och utvecklingsarbeten ska redovisas genom intyg (**bilaga 3 – 6**) som ska skickas till Socialstyrelsen i samband med ansökan om specialistkompetens.

7 § Lärandemetoderna seminarium, större yrkesrelaterad sammankomst, diagnostik- och behandlingskonferens, undervisa under handledning, handleda under handledning, vårdteamarbete under handledning, träning i simulerad miljö och medsittning ska redovisas genom skriftlig dokumentation. Av denna ska framgå vilka delmål som avses.

Dokumentationen ska redovisas för verksamhetschefen, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget att utfärda intyg

om specialiseringstjänstgöring, och handledaren som, enligt 3 §, ska intyga att dokumentationen motsvarar målbeskrivningens krav.

Lärandemetoden teoretiska studier ska redovisas indirekt via en eller flera av de andra lärandemetoder som angivits för delmålet.

Godkännande

Föreskrifter

8 § Socialstyrelsen ska på grundval av ansökan pröva om kravet på tjänstgöringstid enligt 4 kap. 1 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område är uppnått samt om kraven i målbeskrivningen är uppfyllda.

9 § Socialstyrelsen ska för prövningen hämta in yttrande från två externa bedömare.

10 § De externa bedömarna

1. utses av Socialstyrelsen för en period av tre år som kan förnyas en gång,
2. tillsätts efter förslag från berörd specialitetsförening/sektion, och
3. ska vara specialistkompetenta i den avsedda specialiteten.

11 § Den externa bedömningen ska omfatta prövning av om

1. tjänstgöringar och lärandemetoder för de olika delmålen i målbeskrivningen till sitt innehåll varit relevanta för att uppnå de samlade kompetenskraven och delmålskraven,
2. intygande personer har haft relevant kompetens för uppgiften, och
3. eventuella forskarutbildningsmeriter och tjänstgöringar utomlands har intygats av personer med relevant kompetens.

6 kap. Gren- och tilläggsspecialiteter

Föreskrifter

1 § Av 4 kap. 1 § andra stycket förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område framgår under vilka förutsättningar som en legitimerad läkare kan få bevis i en grenspecialitet respektive i en tilläggsspecialitet.

Allmänna råd

En legitimerad läkare som vill uppnå grenspecialistkompetens kan i begränsad omfattning påbörja fördjupning i den tänkta grenspecialiteten inom ramen för specialiseringstjänstgöringen i basspecialiteten.

Föreskrifter

2 § För att få bevis om specialistkompetens i akutsjukvård krävs innehav av specialistkompetensbevis i en basspecialitet som tillhör grupperna kirurgiska specialiteter, invärtesmedicinska specialiteter, barnmedicinska specialiteter, psykiatriska specialiteter, neurospecialiteter (med undantag för klinisk neurofysiologi) eller enskilda basspecialiteter (med undantag för socialmedicin och klinisk genetik).

3 § För den som fått legitimation som läkare före den 1 juli 2006 och som ansöker om specialistkompetens i akutsjukvård samt önskar tillgodoräkna specialistkompetens i enlighet med äldre bestämmelser gäller följande.

För att få bevis om specialistkompetens i akutsjukvård krävs innehav av bevis om specialistkompetens i en specialitet som tillhör grupperna

- opererande specialiteter,
- invärtesmedicinska specialiteter,
- barnmedicinska specialiteter,
- psykiatriska specialiteter, eller
- någon av de enskilda specialiteterna allmänmedicin, företagshälsovård, skolhälsovård, hud, neurologi, infektionssjukdomar, rehabiliteringsmedicin, onkologi och smärtlindring.

4 § För att få bevis om specialistkompetens i smärtlindring krävs innehav av specialistkompetensbevis i en basspecialitet som tillhör grupperna kirurgiska specialiteter, invärtesmedicinska specialiteter, barnmedicinska specialiteter, psykiatriska specialiteter, neurospecialiteter (med undantag för klinisk neurofysiologi) eller enskilda basspecialiteter (med undantag för socialmedicin och klinisk genetik).

5 § För den som fått legitimation som läkare före den 1 juli 2006 och som ansöker om specialistkompetens i smärtlindring samt önskar tillgodoräkna specialistkompetens i enlighet med äldre bestämmelser gäller följande.

För att få bevis om specialistkompetens i smärtlindring krävs innehav av bevis om specialistkompetens i en specialitet som tillhör grupperna

- opererande specialiteter,
- invärtesmedicinska specialiteter,
- barnmedicinska specialiteter,
- psykiatriska specialiteter, eller
- någon av de enskilda specialiteterna allmänmedicin, företagshälsovård, skolhälsovård, hud, neurologi, infektionssjukdomar, rehabiliteringsmedicin och onkologi.

7 kap. Sammanslagna specialiteter

Föreskrifter

1 § För specialistkompetens i klinisk immunologi och transfusionsmedicin, klinisk bakteriologi och virologi samt arbets- och miljömedicin ska det finnas två ansvariga

verksamhetschefer, eller läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget (i det följande kallat "eller motsvarande"), och två ansvariga handledare.

Undantag från kravet på dubbla verksamhetschefer kan göras om verksamhetschefen (eller motsvarande) har dubbla specialistkompetenser enligt ovan eller har specialistkompetens enligt den specialitetsförteckning som anges i 4 kap. 1 § tredje stycket förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område). Samma undantag gäller för kravet på handledarna.

2 § Verksamhetscheferna (eller motsvarande) som avses i 1 § första stycket ska tillsammans ha för aktuell sammanslagen specialitet avsedd specialistkompetens. Samma krav gäller för handledarna.

Det betyder att verksamhetscheferna respektive handledarna ska inneha kompetens

- i klinisk immunologi respektive i transfusionsmedicin för specialiteten klinisk immunologi och transfusionsmedicin,
- i bakteriologi respektive i virologi för specialiteten klinisk bakteriologi och virologi, och
- i företagshälsovård respektive yrkes- och miljömedicin för specialiteten arbets- och miljömedicin.

3 § En av verksamhetscheferna (eller motsvarande) och en av handledarna ska ha ett huvudansvar för specialiseringstjänstgöringen.

Verksamhetscheferna (eller motsvarande) ska genom en överenskommelse utse vem av dem som ska vara huvudansvarig. Detsamma gäller för handledarna.

4 § Den huvudansvarige verksamhetschefen (eller motsvarande) ansvarar för att

1. utbildningsprogram för ST-läkaren upprättas,
2. handledare med relevant specialistkompetens utses,
3. ST-läkaren ges handledning, och
4. i samråd med den huvudansvarige handledaren samordna intygsförfarandet när ST-läkaren uppnått alla krav i målbeskrivningen.

5 § Den huvudansvarige handledaren ska

1. i samråd med den huvudansvarige verksamhetschefen (eller motsvarande) upprätta ett utbildningsprogram för ST-läkaren,
2. ge ST-läkaren handledning, och

3. i samråd med den huvudansvarige verksamhetschefen (eller motsvarande) samordna intygsförfarandet när ST-läkaren uppnått alla krav i målbeskrivningen.

6 § Verksamhetscheferna (eller motsvarande) och handledarna ansvarar inom respektive medicinskt specialområde för att intyga att ST-läkaren har uppnått målbeskrivningens krav i dessa delar.

-
1. Denna författning träder i kraft två veckor efter den dag då författningen utkom från trycket.
  2. Genom författningen upphävs Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 1996:26) om målbeskrivningar för specialiteter inom ramen för läkarnas specialiseringstjänstgöring och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:27) om läkarnas specialiseringstjänstgöring m.m.
  3. För läkare som fått legitimation före den 1 juli 2006 kan dock äldre bestämmelser (Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 1996:26) om målbeskrivningar för specialiteter inom ramen för läkarnas specialiseringstjänstgöring och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:27) om läkarnas specialiseringstjänstgöring m.m.) tillämpas om ansökan avseende bevis om specialistkompetens inlämnas senast den 31 december 2013.

Socialstyrelsen

LARS-ERIK HOLM

Anna Åberg
(Hälsa- och sjukvårdsavdelningen)